

СТАТИИ / ARTICLES

ПРЕКРАТЯВАНЕ НА НАКАЗАТЕЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО ПО ДЕЛА ОТ ЧАСТЕН
ХАРАКТЕР ОТ СЪДИЯТА ДОКЛАДЧИК, КОГАТО ДЕЯНИЕТО НЕ СЪСТАВЛЯВА
ПРЕСТЪПЛЕНИЕ*Георги Митов*TERMINATION OF CRIMINAL PROCEEDINGS IN CASES OF PRIVATE NATURE BY
THE REPORTING JUDGE WHEN THE ACT DOES NOT CONSTITUTE A CRIMINAL
OFFENCE*Geogri Mitov*

Abstract: *The provision of art. 250, para 1, item 2 of CPR, which regulates the power of reporting judge to terminate the criminal proceedings when the act, described in the indictment or complaint, does not constitute a criminal offence, is canceled with amendments in CPC, promulgated in the State Gazette, issue 63 from August, 4th, 2017, entered into force on November, 5th, 2017. In the cases of private nature this creates practical problems and raises many theoretical questions. The case law seeks to resolve the problems by equalizing the mentioned hypothesis to the irregularity of complaint, i.e. accepts that the complaint doesn't meet the requirements of art. 81 of CPC and terminates the criminal proceedings on the grounds of art. 250, para 1, in the connection with art. 24, para 5, item 2 of CPC. This solution can be supported, but for exactness de lege ferenda this power of reporting judge should be explicitly regulated again.*

Key words: *Crimes of private nature, private complainant, act, criminal offence, reporting judge, complaint, irregularity, termination.*

Със ЗИДНПК, обн. ДВ, бр. 63 от 4 август 2017 г., в сила от 5 ноември 2017 г., се създадоха нови правила за предаване на съд по делата от общ характер. Те доведоха до промени в този стадий и по делата за престъпления, които се преследват по тъжба на пострадалия. За съжаление, законодателят не отчете спецификата на тази категория дела и механично пренасяйки регламентацията от делата от общ характер към производството по делата от частен характер, създаде някои трудно решими теоретични и практически проблеми¹. Един от тях

е възможността на съдията докладчик да прекрати производството в хипотезата, когато описаното в тъжбата деяние не съставлява престъпление. На този въпрос е посветено представеното изследване.

I. Като предварителна бележка следва да бъдат изяснени някои въпроси, свързани със **стадия предаване на съд и подготвителни действия** за разглеждане на делото в съдебно заседание **за престъпления от общ характер** като основа за разкриване на особеностите и спе-

¹ Като обща черта на правната регламентация на производството за престъпления от частен характер може да се посочи, че след създаването на правната уредба в края на XIX век (с НЗ от 1896 г. и ЗУС от 1897 г.) законотворците в продължение на повече от сто и двадесет години са създавали и променяли правната уредба чрез механично пренасяне към производствата от частен характер на регламентацията, приложима за делата от общ характер, без да отчитат техните специфични особености. Особено силна е тази тенденция в последните два процесуални закона – НПК от 1974 г. и действащия НПК. При тях се проявява и една допълнителна тенденция – механичното преписване на съответните разпоредби от предходните закони, без да се съобразяват концептуалните промени в съответните институти в производството за престъпления от общ характер. Редом с разглеждания

цификата на делата за престъпления, които се преследват по тѣжба на пострадалия.

1. Предаването на съд и подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание са **самостоятелен стадий** на наказателния процес и по същността си са **контролно-решаващ стадий**².

а) Основната задача на този стадий е да се провери дали са предпоставките за разглеждане на делото в съдебно заседание, т.е. съдът се произнася по „годността“ на обвинението да бъде разгледано в съдебно заседание.

Делото може „да продължи“ процесуалното си развитие в съдебно заседание на първа инстанция при наличието на три предпоставки – делото е подсъдно на съда; няма основание за прекратяване или спиране на наказателното производство и на досъдебното производство не е допуснато отстранимо съществено нарушение на процесуални правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия, на пострадалия или на неговите наследници (чл. 248, ал. 1, т. 1 – 3 НПК)³. Това важи при разглеждането на делото по общия ред, тъй като при приложението на особените правила има специфика, която се отразява и на предпоставките за по-нататъшното развитие на производството.

Останалите въпроси по чл. 248, ал. 1, т. 5 – 8 НПК са свързани с разглеждането на делото в съдебното заседание.

б) В този стадий от процесуалното развитие решаващият орган не може да решава въпроси по същество на делото⁴.

Определянето на кръга на тези въпроси е сложна и трудна задача поради спецификата и особеностите им във всеки стадий от процесуалното развитие на делото. Като общ критерий може да

се използва посоченото в чл. 32, ал. 1, т. 1 НПК дефиниране на въпросите, които се решават с присъдата, като най-важен съдебен акт – когато се решават въпросите за виновността и отговорността на подсъдимия⁵. С други думи, когато органът се произнася по виновността и отговорността на подсъдимия, делото се решава по същество.

При предаването на съд и подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание съдът не може да се произнесе по вината и отговорността на подсъдимия, т.е. да го признае за виновен и да му наложи наказание.

в) Проблемът за произнасяне по същество възниква, когато се прекратява наказателното производство. Затова в теорията⁶ се приема, че това е „самостоятелна особеност“ на този стадий, когато с приключването му се слага край на наказателния процес. Тогава при изследването на някои от основанията за прекратяване на наказателното производство съдът следва да разгледа по същество внесеното обвинение.

Типично такова основание е, когато деянието не съставлява престъпление⁷. То, с оглед на разглежданата проблематика, заслужава по-подробен анализ.

2. **В исторически аспект** в различни периоди съдът в разпоредително заседание или съдията докладчик (в зависимост от промените в правната регламентация на компетентния орган) е имал **правомощие да прекрати наказателното производство, когато деянието не съставлява престъпление**.

а) Разпоредбата на чл. 162, ал. 2 НПК от 1952 г. урежда задължението на съдията докладчик, когато има основание за прекратяване на производството, да внесе делото в разпоредително заседание, в което съдът да го прекрати

проблем, предмет на тази статия, може да се посочи още и изменението на обвинението в съдебно заседание, обжалването с частна жалба на прекратяването на производството, разноските и други. Вж. по-подробно за това **Митов, Г.** Наказателни дела от частен характер. С.: Сиби, 2017.

² Вж. **Павлов, Ст.** Наказателен процес на Народна република България. С.: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1989, с. 451–453; също и **Кочев, К.** Предаване обвиняемия на съд. С.: Наука и изкуство, 1984, с. 5–7.

³ Може да се добави като предпоставка и в обвинителния акт да няма допуснати очевидни фактически грешки с оглед на уредената процедура по отстраняването им в чл. 248а НПК.

⁴ Вж. **Павлов, Ст.** Цит. съч., с. 451; **Чинова, М., Бележков, Б.** Обща характеристика на предаването на съд и подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание. – *Норма*, 2018, № 3, с. 63.

⁵ Вж. по-подробно **Митов, Г.** Въззивно производство по наказателни дела. С.: Сиби, 2016, с. 178–180.

⁶ Вж. **Чинова, М., Бележков, Б.** Цит. съч., с. 60.

⁷ В тази насока може да се разсъждава и при други основания, напр. след извършване на престъплението деецът е изпаднал в продължително разстройство на съзнанието, което изключва вменяемостта (чл. 24, ал. 1, т. 5 НПК); извършеното деяние съставлява административно нарушение, за което е приключило административнонаказателно производство (чл. 24, ал. 1, т. 8а НПК). Изследването на този въпрос излиза извън предмета на това изследване и затова го посочвам само за пълнота.

(чл. 165 НПК от 1952 г.). В тези текстове липсва изрично посочване на конкретните основания за прекратяване. Затова се прилагат общите основания, уредени в чл. 4 и 6 НПК от 1952 г., където в чл. 6, б. „д“ НПК от 1952 г. е предвидено основанието – деянието не съставлява престъпление.

Следователно съдът може да прекрати наказателното производство в този стадий, когато деянието не представлява престъпление⁸.

б) В чл. 247, ал. 1, т. 1 НПК от 1974 г. (в редакцията до ЗИДНПК, обн. ДВ, бр. 31 от 17 април 1990 г.) е уредена възможност на съда в разпоредително заседание да прекрати наказателното производство на общите основания по чл. 21, ал. 1 НПК от 1974 г., където в чл. 21, ал. 1, т. 1 НПК от 1974 г. е уредено основанието – деянието не съставлява престъпление.

След цитираното изменение през 1990 г. тази възможност отпадна и в този стадий производството по делото не можеше да бъде прекратено, когато деянието не съставлява престъпление. Тук вече се прояви новата концепция за същността на този стадий – невъзможността да се прекратява производството на това основание, тъй като по този начин се решава спорът по същество.

в) Действащият НПК „отстъпи“ от предходното разбиране за същността на този стадий и за приложението на това основание и отново предвиди в разпоредбата на чл. 250, ал. 1, т. 2 НПК (в редакцията до ЗИДНПК, обн. ДВ, бр. 63 от 4 август 2017 г., в сила от 5 ноември 2017 г.) правомощие на съдията докладчик да прекрати наказателното производство, когато деянието, описано в обвинителния акт или тъжбата, не съставлява престъпление. В тази разпоредба основанието е вече изрично посочено.

С цитираното изменение през 2017 г. законодателят отново се върна към предходната си позиция и не допуска прекратяване на делото, когато деянието не съставлява престъпление.

г) От направения исторически преглед на това правомощие може да се направи единствено извод за непоследователност и концептуална неяснота в законодателното виждане по същността на този стадий и за въпросите по същество, които могат да се решат в него.

Необходимо е да се направи и едно уточнение, че във всички редакции в трите процесуални закона законодателят не прави разлика между двете категории дела – от общ и от частен характер – и не отчита спецификите на делата за престъпления, които се преследват по тъжба на пострадалия. За прецизност следва да се посочи, че в действащия НПК в периода от 2010 г.⁹ до 2017 г. се създава привидна илюзия, че е отчетена спецификата на производството за престъпления, които се преследват по тъжба на пострадалия.

3. В този стадий по делата от общ характер **съдът не може да се произнася по въпроса дали деянието представлява престъпление, или не**. Това е въпрос по същество и при предаването на съд и подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание не може да бъде разглеждан. Противното разбиране противоречи на същността и задачите на този стадий и на основни принципи на наказателния процес.

а) Задачата, която се решава в този момент от процесуалното развитие, е дали делото може да продължи нататък – налице ли са предпоставките за разглеждането му в съдебно заседание, или не, т.е. „годността“ на обвинението.

Произнасянето на съда дали деянието съставлява престъпление излиза извън тази задача и правилно законодателят е изключил тази възможност в правомощията му по чл. 248, ал. 5 НПК.

б) Изследването на въпроса дали деянието, описано в обвинителния акт, представлява престъпление изисква анализ на събраните на досъдебното производство доказателства и доказателствени средства.

В този стадий доказателственият материал не е предмет на разглеждане¹⁰. Нещо повече, изрично е забранено в разпоредителното заседание да се обсъждат нарушения, свързани с допускането, събирането, проверката и оценката на доказателствата и доказателствените средства (чл. 248, ал. 4 НПК).

В константната съдебна практика се приема, че: „... на този етап от съдебното производство съдията-докладчик (при сега действащата правна уредба – съдът – б.м. Г. М.) няма пра-

⁸ Вж. Павлов, Ст. Наказателен процес на Народна република България. С.: Наука и изкуство, 1959, с. 664–667; също и ППВС – 3 – 1955.

⁹ В първоначалната редакция на чл. 250, ал. 1, т. 2 НПК е посочен само обвинителният акт (деянието, описано в обвинителния акт, не съставлява престъпление) и едва със ЗИДНПК, обн. ДВ, бр. 32 от 27 април 2010 г., се добавя и тъжбата.

¹⁰ Искането за събиране на нови доказателства (чл. 248, ал. 1, т. 7 НПК) не променя казаното. Тази възможност е предвидена за процесуална икономия и не е свързана с обсъждане на доказателствената съвкупност по делото.

вомощия да проверява доказателствената съвкупност и съобразно последната да решава въпросите, свързани със съставомерността на деянието. Не е предмет на преценка и обосноваването на обвинителния акт, тъй като тя пак е свързана с доказателствата по делото¹¹.

в) Произнасянето по съставомерността на деянието, дори и в отрицателен аспект (не съставлява престъпление), води до нарушаване на основни принципи на наказателния процес.

Въпросите, които се обсъждат в разпоредително заседание (чл. 248, ал. 1 НПК), изключват произнасяне по същество на обвинението. Когато съдът се произнесе, че деянието не съставлява престъпление, той нарушава правото на защита на подсъдимия, частния обвинител, гражданския ищец и гражданския ответник поради непредоставяне на възможност за отношение по внесеното обвинение по същество.

Контролът върху досъдебното производство и внесенят обвинителен акт са свързани със защита на правата на участващите лица, а не с обсъждане на обосноваването на обвинението и съставомерността на деянието¹².

Нарушава се принципът на състезателност, тъй като са нарушени равните права на страните при представяне на доказателства – прокурорът е представил своите доказателства с обвинителния акт, а подсъдимият не е взел отношение по тях и не е представил своите.

г) Отделно от това, нелогично е съдът да направи обосноваван извод за несъставомерност на деянието, описано в обвинението, веднага след внасянето му в съда. Прокурорът, в стадия действия на прокурора след приключване на разследването, е съставил обвинителен акт, когато е убеден, че са събрани необходимите доказателства за разкриване на обективната истина и за повдигане на обвинение пред съда (чл. 246, ал. 1 НПК). На практика се получава „вмешателство“ в неговата конституционна функция като държавен обвинител, когато делото се прекрати на основание, че деянието не съставлява престъпление веднага след внасянето на обвинителния акт в съда.

Не може в този стадий на процеса прекратяването на делото на това основание да бъде процесуална санкция за „лошото“ обвинение. Когато деянието, описано в обвинителния акт, не съставлява престъпление, съдът с присъда ще

оправдае подсъдимия поради несъставомерност на деянието. Прокурорът ще понесе отговорност за това след влизане на оправдателната присъда в сила по реда на чл. 2, ал. 1, т. 3 от Закона за отговорност на държавата и общините за вреди. В определени хипотези подобна дейност на прокурора може да ангажира и неговата дисциплинарна отговорност по Закона за съдебната власт.

д) В тази връзка, макар и като отклонение от темата, може да се посочи, че уреденото след 2017 г. (със ЗИДНПК, обн. ДВ, бр. 63 от 4 август 2017 г., в сила от 5 ноември 2017 г.) правомощие на съда по чл. 250, ал. 1, т. 2 НПК да прекрати наказателното производство, когато деянието, описано в обвинителния акт, съставлява административно нарушение, също представлява произнасяне по същество на обвинението.

Преценката на решаващия орган, че деянието представлява административно нарушение, съдържа имплицитно в себе си извода, че то не представлява престъпление. Противното означава да се прекрати делото, когато деянието е престъпление, вместо да продължим процесуалното му развитие. Изказаните по-горе аргументи „против“ такава възможност важат и в тази хипотеза.

II. Делата за престъпления, които се преследват по тѣжба на пострадалия, имат специфични особености, които ги различават от производството за престъпления от общ характер. С оглед на предмета на този анализ ще посоча само две от спецификите на тази категория дела, които имат отношение към разглежданата проблематика¹³.

За пълнота и яснота следва да се посочи, че престъпленията от частно-публичен характер се разглеждат по общия ред и за тях тези особености не важат в пълен обем.

1. Основната специфика на производството за престъпления от частен характер е, че по принцип наказателното преследване се осъществява само от физическото лице, което е претърпяло имуществени или неимуществени вреди от това престъпно деяние (изключение са хипотезите, когато прокурорът упражни правомощието си по чл. 49, ал. 1 НПК). Ограничаването на дейността на държавните органи (прокурор и разследващи органи) е продиктувано от зачитането на волята на пострадалото лице.

¹¹ Вж. р. № 281–2011 – II.

¹² В разпоредбата на чл. 247, ал. 1, т. 2 НПК от 1974 г. (в редакцията до ЗИДНПК, обн. ДВ, бр. 31 от 17 април 1990 г.) се допускаше прекратяване на наказателното производство, когато обвинителния акт е явно необоснован.

¹³ Вж. за всичките особености по-подробно: **Митов, Г.** Наказателни дела от частен характер, с. 33–43.

Пострадалото лице от престъпление от частен характер осъществява своята дейност по обосноваване, повдигане и поддържане на частното обвинение с оглед на своите интереси, разбирания и възможности. То осъществява тази дейност не по служебно задължение, както е при прокурора, а доколкото намери за целесъобразно с оглед на своите интереси. Затова при осъществяването на функцията по обвинението за него не важи изискването за обективност и всестранност. То не е адресат на задължението за прокурора по чл. 107, ал. 3 НПК – да събира доказателства в полза на обвиняемия (които го оправдават или смекчават отговорността му).

2. Възбуждането на наказателно преследване по смисъла на НПК означава **привличането на обвиняем**¹⁴.

По дела за престъпления от общ характер това става на досъдебното производство, когато лицето е привлечено като обвиняем с постановление по реда на чл. 219, ал. 1 НПК или срещу него е извършено първото действие по разследването по чл. 219, ал. 2 НПК. Това обвинение с оглед особеностите на досъдебното производство се означава като предварително (или работно), а повдигането на обвинението срещу обвиняемия с обвинителен акт пред съда е окончателното обвинение.

По делата за престъпления от частен характер привличането на обвиняем и повдигането на обвинението, поради липса на досъдебно производство, се извършва само в съдебна фаза. При тях, за разлика от делата от общ характер, двете действия съвпадат. След произнасянето на съдията докладчик с разпореждането по допустимостта и редовността на тъжбата и даване на правна квалификация на твърдените факти частното обвинение е окончателно оформено от фактическа и правна страна и тогава може да се приеме, че е налице повдигане на обвинението и извършителят на деянието е привлечен като подсъдим. Затова по тази категория дела няма обвиняем (в смисъла на делата от общ характер, където на досъдебното производство се привлича като такъв, и след като бъде предаден на съд, става подсъдим), а директно възниква фигурата на подсъдим.

3. Обвинението представлява единство от две части – фактическа страна (релевантните факти, обуславящи състава на престъплението) **и юридическа страна** (правната квалификация на деянието)¹⁵.

При частното обвинение законодателят поставя съществено по-занижени изисквания към тъжбата в сравнение с обвинителния акт, което произтича от качеството на субекта на частното обвинение – непрофесионален обвинител (без специална подготовка и опит), за разлика от прокурора. Затова при повдигане на частното обвинение пред съда се изисква от субекта му да посочи само фактическата страна, т.е. обстоятелствата на престъплението (чл. 81, ал. 1 НПК).

Не се изисква от него да даде правна квалификация на деянието, за разлика от задължителното изискване към прокурора в обвинителния акт (чл. 246, ал. 3 НПК). Правната квалификация на тези обстоятелства при частното обвинение е задължение на съда, независимо дали в тъжбата е посочена такава, или липсва.

III. На основата на особеностите на делата за престъпления, които се преследват по тъжба на пострадалия, стадият **предаване на съд и подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание **за престъпления от частен характер** имат специфични особености, които са различни от общата процедура за престъпленията от общ характер.** Извън анализа на този стадий в това изследване ще останат много негови специфики, които нямат отношение към разглеждания въпрос (може ли съдията докладчик да прекрати производството, когато деянието, описано в тъжбата, не съставлява престъпление).

Когато прокурорът е упражнил правомощията си по чл. 49, ал. 1 НПК (в изключителни случаи, когато пострадалият от престъпление, което се преследва по тъжба на пострадалия, не може да защити своите права и законни интереси поради безпомощно състояние или зависимост от извършителя на престъплението) и е внесъл обвинителен акт за престъпление от частен характер, този стадий не се различава от общия ред.

1. За разлика от делата от общ характер, където в този стадий се осъществява контрол върху извършените действия на досъдебното производство и внесения обвинителен акт, при делата от частен характер той липсва поради специфичното развитие на тази категория дела само в съдебната фаза на наказателния процес. Това не означава, че при тях няма **контролни правомощия на решаващия орган.**

Контролът при частното обвинение е насочен към цялостна и пълна проверка на допус-

¹⁴ Вж. **Чинова, М.** Досъдебното производство по НПК. Теория и практика. С.: Сиела, 2013, с. 319.

¹⁵ Пак там, с. 319.

тимостта и редовността на тъжбата. Насоките на проверка на тъжбата, които осъществява съдията докладчик, не са изрично определени, както при делата от общ характер (там насоките на проверка в разпоредително заседание са дадени в чл. 248, ал. 1, т. 1 – 3 НПК). Те могат да бъдат изведени по тълкувателен път от правомощията, които той има, след като извърши проверката, уредени в чл. 250 – 252 НПК (чл. 247а, ал. 2, т. 2 НПК). С оглед на това насоките са две групи – има ли основание за прекратяване или спиране на наказателното производство (чл. 250 НПК и чл. 251 НПК) и налице ли са основания за разглеждането на тъжбата в съдебно заседание (чл. 252, ал. 4 НПК).

2. При производството за престъпления от частен характер в този стадий съдията докладчик има и допълнителна задача – да направи правна квалификация на твърдените в тъжбата фактически положения.

а) Най-съществената разлика с делата от общ характер при решаващите правомощия е именно това задължение на съдията докладчик. НПК не дава изрична уредба на това задължение, но то е наложено еднозначно и безпротиворечиво в съдебната практика. Правната квалификация на твърдяното в тъжбата престъпление от частен характер „... следва да намери място в разпоредването, въз основа на което подсъдимият узнава в какво е обвинен и въз основа на какви доказателства за да организира защитата си“¹⁶.

Съдията-докладчик следва да формулира обвинението, като посочи цифрово му изражение (конкретния текст от Особената част на НК) и неговото текстово описание (фактологията). Даването на пълна, ясна и точна правна квалификация на деянието от решаващия орган е от ключово значение при делата от частен характер. Изложените фактически положения в тъжбата (евентуално в уточненията и допълненията към нея) и правната им квалификация, дадена в разпоредването за насрочване на делото, очертават границите на частното обвинение, в които ще се развива съдебното разглеждане на извършеното престъпно

деяние, и рамките на бъдещия процес на доказване, като дават обема на доказването¹⁷.

След даване на правна квалификация на фактите, посочени в тъжбата, частното обвинение получава завършеност като единство на фактическа и правна страна.

б) Точното изпълнение на това задължение е в интерес на подсъдимия, доколкото само при запознаване с фактическата и правната страна на обвинението той би могъл в пълнота да упражнява гарантираното му от процесуалния закон право на защита. Същевременно горното е важна гаранция и за охраняване правата на частния тъжител, защото осигурява възможността му да иска осъждането на извършителя по едно надлежно обвинение.

Затова непосочването на правната квалификация в разпоредването на съдията докладчик се приема за съществено процесуално нарушение, което ограничава процесуалните права на подсъдимия¹⁸.

3. Задължителното квалифициране от съдията докладчик на посочените в тъжбата фактически обстоятелства поставя въпроса как следва да постъпи, когато деянието, описано в нея, не съставлява престъпление, т.е. не може да даде конкретна правна квалификация. Възможните варианти са два – да насрочи съдебното заседание за разглеждане на тъжбата само по фактите или да го прекрати.

а) За правилното разбиране на този проблем е необходимо да се направи едно уточнение. Разпоредбата на чл. 81, ал. 1 НПК изисква в тъжбата да се посочат само обстоятелствата на престъплението, но не и да се дава правната им квалификация. Практиката сочи, че много често в тъжбата се сочи конкретно престъпление, за което се обвинява лицето, срещу което е подадена.

Съдията докладчик може да приеме тази квалификация или да посочи друга¹⁹. Често с разпоредването си решаващият орган мълчаливо приема дадената от частния тъжител квалификация и тогава може да се счете, че това е и неговата правна квалификация на деянието, по което

¹⁶ Вж. Р. № 42 – 1997 – III, р. № 42 от 07.05.2015 г. по ВНЧХД № 70/2015 г. на ОС – Търговище, р. № 1119 от 10.11.2015 г. по ВНЧХД № 2648/2015 г. на СГС, р. № 254 от 25.02.2016 г. по ВНЧХД № 5142/2015 г. на СГС, р. № 175 от 20.06.2016 г. по ВНЧХД № 420/2016 г. на ОС – Варна.

¹⁷ Вж. в тази насока р. № 175 от 20.06.2016 г. по ВНЧХД № 420/2016 г. на ОС – Варна.

¹⁸ Вж. в тази насока р. № 42–1997 – III и други.

¹⁹ Вж. по-подробно за „конflikта“ на квалификации и възможностите за защита на частния тъжител при несъгласие с дадената от съдията докладчик квалификация на деянието: **Митов, Г.** Наказателни дела от частен характер, с. 201–203.

ще продължи разглеждането на делото. За яснота и по-ефективно упражняване на правата на страните е необходимо това изрично да е указано в съдебния акт.

Затова предаването на правна квалификация на описаните в тъжбата факти поради това, че деянието не съставлява престъпление, следва да се различава от случаите, когато съдията докладчик не сочи в разпореждането конкретна квалификация, тъй като приема дадената от частния тъжител.

б) При първото разрешение с разпореждането си той предава на съд лицето, срещу което е подадена тъжбата, и то става подсъдим. Фактът, че деянието не съставлява престъпление и не е дадена правна квалификация на твърдените обстоятелства в тъжбата прави повдигнатото частно обвинение непълно. Това, макар и да се среща в съдебната практика, е неправилно и нарушава правата на страните.

Подсъдимият не знае срещу какво престъпление да се защитава – защита срещу фактите не е достатъчна, тъй като често едни и същи факти могат да осъществяват различни състави на престъпления. Това безспорно нарушава правото му на защита. На частния тъжител също са му нарушени правата. Той не знае за какво престъпление следва да събира доказателства в съдебното следствие и какво престъпление ще доказва с тях. Отделно от това, след постановяването на оправдателната присъда ще понесе разноските по делото (чл. 190, ал. 1 НПК).

При това разрешение съдията ще бъде предубеден за изхода на делото, защото още от самото начало той счита, че деянието не съставлява престъпление, и цялото му поведение ще се предопредели от този негов извод. Това обаче не е манифестирано изрично и затова не може да бъде основание за отвод на решаващия орган.

Безсмислено е, с оглед на процесуална икономия, да се развие цялото първоинстанционно производство и да приключи с резултат, който е известен още в началото при предаването на съд.

Всички тези недостатъци и проблеми на производството в разглежданата хипотеза могат да бъдат избегнати и преодолени, ако съдията докладчик може да прекрати производството.

IV. Когато деянието, описано в тъжбата, не съставлява престъпление, съдията докладчик при проверката в стадия предаване на съд и подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание следва да прекрати наказателното производство.

Проблемът възникна с изменението на процесуалния закон през 2017 г., където разпоредбата на чл. 250, ал. 1, т. 2 НПК (в редакцията до ЗИДНПК, обн. ДВ, бр. 63 от 4 август 2017 г., в сила от 5 ноември 2017 г.), регламентираща правомощието на съдията докладчик да прекрати наказателното производство, когато деянието описано в обвинителния акт или тъжбата не съставлява престъпление, е отменено.

1. При липсата на законодателен регламент съдебната практика по разглеждания въпрос е противоречива.

Едни съдебни състави приемат, че поради липсата на правна уредба на това правомощие на съдията докладчик, той не може да прекрати производството поради несъставомерност на деянието, описано в тъжбата²⁰.

Други приемат, че независимо от липсата на изрично уредено правомощие на съдията-докладчик, той може да прекрати наказателното производство на основание чл. 250, ал. 1, вр. чл. 24, ал. 5 НПК²¹. Конкретното основание за прекратяване е по чл. 24, ал. 5, т. 2 НПК – тъжбата не отговаря на изискванията на чл. 81 НПК.

В практиката се срещат и разпореждания, в които решаващият орган приема, че когато деянието не съставлява престъпление, то липсва тъжба – основание по чл. 24, ал. 5, т. 1 НПК²².

2. Независимо от противоречивата съдебна практика и липсата на изрична правна уредба безспорно е правомощието на съдията докладчик да прекрати наказателното производство, когато описаното в тъжбата деяние не съставлява престъпление.

а) В практиката се приема, че: „...в съдържанието на правомощието на съда да извършва преценка за редовността на тъжбата по чл. 81, ал. 1 НПК се включва имплицитно и изискването съдът да установи дали в тъжбата, с която е сезиран, се твърди престъпление“²³. Това становище

²⁰ Вж. в тази насока р. № 1248 от 20.11.2017 г. по ЧНД № 4123/2017 г. на СГС, р. № 134 от 26.01.2018 г. по ЧНД № 4265/2017 г. на СГС, р. от 03.07.2019 г. по ВНЧД № 1599/2019 г. на СГС и други.

²¹ Вж. в тази насока р. № 1389 от 15.12.2017 г. по ЧНД № 2235/2017 г. на СГС, р. № 183 от 25.02.2019 г. по ЧНД № 5391/2018 г. на СГС, р. № 505 от 03.06.2019 г. по ЧНД № 1819/2019 г. на СГС, р. № 538 от 11.06.2019 г. по ЧНД № 185/2019 г. на СГС и други.

²² Вж. в тази насока разп. № 14643 от 17.01.2019 г. по ЧНД № 5420/2018 г. на СРС, разп. № 7264 от 05.04.2019 г. по ЧНД № 2118/2019 г. на РС – Пловдив, разп. № 130183 от 03.06.2019 г. по ЧНД № 8033/2019 г. на СРС и други.

²³ Вж. р. № 538 от 11.06.2019 г. по ЧНД № 185/2019 г. на СГС.

намира разумни аргументи, с които да „запълни“ законодателната празнота за разглежданото правомощие на съдията докладчик и да обоснове законосъобразното прекратяване на наказателното производство. При липсата на изрична законова регламентация отново съдебната практика дава „изход от ситуацията“ (подобно на задължението за изричното посочване на правната квалификация на посоченото в тъжбата деяние). Редовността на тъжбата с оглед на изискванията на чл. 81, ал. 1 НПК²⁴ може да се обвърже със съставомерност на описаното деяние, макар и това да не е теоретично достатъчно прецизно като разрешение.

Пострадалият е физическо лице, което няма опит и специална подготовка (за разлика от прокурора по дела от общ характер), за да обоснове конкретна квалификация на сочените в тъжбата обстоятелства. Той сочи фактите, а задължение на съда е да прецени тяхната съставомерност и да посочи конкретния престъпен състав. При нередовност на тъжбата съдебната практика е установила нерегламентирано в НПК правомощие на съдията докладчик на основание чл. 15, ал. 3 НПК (разясняване на процесуалните права на страните и даване на възможност за тяхното упражняване) да дава възможност за поправяне на пропуските в тъжбата²⁵. Не може да се дадат указания на частния тъжител да допълни и уточни „правната квалификация“ на деянието. Нелогично е в указанията да се изисква от частния тъжител да посочи правната квалификация на деянието или да сочи други факти, които да обосноват определена квалификация. Единствената реална хипотеза за даване на указания в тази насока са случаите, когато описанието на фактите на престъплението е противоречиво, непълно и неточно. Тогава следва да се съобрази и срокът по чл. 81, ал. 3 НПК за въвеждане на нови факти и твърдения.

Дори да приемем, че бъдат дадени такива указания и след изпълнение на указанията, ако деянието отново не осъществява състав на престъпление, то производството ще бъде прекратено на това основание, а не поради неизпълнение на дадените указания²⁶.

Даването на правна квалификация на описаното деяние е самостоятелно задължение на решаващия орган и произтича от спецификата на частното обвинение като сложен институт (фактите ги сочи частният тъжител, а правната квалификация – съдът) и не следва да се свързва с редовността на тъжбата. Показателна в това отношение е хипотезата, когато се прекратява наказателното производство от частен характер поради това, че описаното в тъжбата деяние представлява престъпление от общ характер, а не се преследва по тъжба на пострадалия²⁷.

б) Трудно може да се сподели и становището на някои съдебни състави, че когато деянието не съставлява престъпление, то липсва тъжба – основание за прекратяване по чл. 24, ал. 5, т. 1 НПК.

Липсата на тъжба може да се изразява във физическото отсъствие на такъв документ по делото. Налице е също и когато направеното от лицето волеизявление за съдене на извършителя на престъплението от частен характер е опорочено от насилие (принуда или заплашване), измама или грешка. Приравнена хипотеза е, когато тъжбата е подадена от лице, което не е процесуално правоспособно – не притежава качеството „пострадал от престъпление от частен характер“ или няма качеството на наследник при смърт на лицето. При липсата на процесуална дееспособност на пострадалото лице и ако не бъде отстранен пропускът след указанията на съда, също може да се приеме, че липсва тъжба.

Не може да се приеме за липса на тъжба хипотезата, когато деянието не съставлява престъпление. Тъжбата като документ е налице, а това, че деянието не е престъпление следва да е самостоятелно основание за прекратяване на наказателното производство.

в) Липсата на изрично регламентиране на това правомощие на съдията докладчик може да се определи като законодателно недоглеждане и неотчитане на специфичните особености на делата от частен характер и частното обвинение, както и механично пренасяне на уредбата за престъпленията от общ характер към производството за престъпленията, които се преследват по тъжба на пострадалия.

²⁴ Вж. по-подробно за изискванията по чл. 81, ал. 1 НПК: **Митов, Г.** Наказателни дела от частен характер, с. 120–124.

²⁵ Вж. по-подробно за това: **Митов, Г.** Наказателни дела от частен характер, с. 203–207.

²⁶ Вж. за противното р. № 339 от 12.04.2019 г. по ЧНД № 1120/2019 г. на СГС, р. № от 03.07.2019 г. по ВНЧД № 1599/2019 г. на СГС и други.

²⁷ Вж. по-подробно: **Митов, Г.** Наказателни дела от частен характер, с. 192–194.

Затова *de lege ferenda* този пропуск следва да бъде запълнен с нова разпоредба в чл. 250, ал. 1 НПК, като се добави нова т. 3 със следното съдържание: „когато деянието описано в тъжбата не съставлява престъпление“.

г) Подобно разрешение (да се прекратява наказателното производство, която деянието не съставлява престъпление от частен характер) не нарушава правата на пострадалия да търси наказателна отговорност от извършителя на инкриминираното деяние.

Като физическо лице без специална подготовка и опит той може да е направил неправилна преценка за съставомерността на извършеното деяние и затова още в началото на производството е необходим „филтър“ за неправилно привличане на извършителя към наказателната отговорност и прекратяването е удачен механизъм за това. Подобно е положението и за престъпленията от общ характер – прокурорът може да откаже да образува досъдебно производство при липсата на престъпление (чл. 213, ал. 1, вр. чл. 24, ал. 1, т. 1, предл. 1 НПК).

Правата на пострадалия при прекратяване на производството са гарантирани чрез механизма на обжалване на разпореждането на съдията докладчик – чл. 250, ал. 3 и 4 НПК.

БИБЛИОГРАФИЯ

Кочев, К. Предаване обвиняемия на съд. С.: Наука и изкуство, 1984 // **Kochev, K.** Predavane obviniaemia na sad. S.: Nauka i izkustvo, 1984.

Митов, Г. Въззивно производство по наказателни дела. С.: Сиби, 2016 // **Mitov, G.** Vazzivno proizvodstvo po nakazatelni dela. S.: Sibi, 2016.

Митов, Г. Наказателни дела от частен характер. С.: Сиби, 2017 // **Mitov, G.** Nakazatelni dela ot chasten harakter. S.: Sibi, 2017.

Павлов, Ст. Наказателен процес на Народна република България. С.: Наука и изкуство, 1959 // **Pavlov, St.** Nakazatelen protses na Narodna republika Balgaria. S.: Nauka i izkustvo, 1959.

Павлов, Ст. Наказателен процес на Народна република България. С.: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1989 // **Pavlov, St.** Nakazatelen protses na Narodna republika Balgaria. S.: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 1989.

Чинова, М. Досъдебното производство по НПК. Теория и практика. С.: Сиела, 2013 // **Chinova, M.** Dosadebnoto proizvodstvo po NPK. Teoria i praktika. S.: Siela, 2013.

Чинова, М. Бележков, Б. Обща характеристика на предаването на съд и подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание. // *Норма*, 2018, № 3 // **Chinova, M. Belezhekov, B.** Obshta harakteristika na predavaneto na sad i podgotvitelnite deystvia za razglezhdane na deloto v sadebno zasedanie. // *Norma*, 2018, № 3.